

Nr 25.

Ankom till riksdagens kansli den 4 april 1940 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående utredning om vissa ändringar i lagen om adoption m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 193, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Dahlbäck* hemställt, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla *dels* om åtgärders vidtagande för sådan statistisk redovisning av de år för år av domstolarna medgivna adoptionerna, att adoptionsinstitutets samhällseliga verkningar därav framgå, *och dels* om utredning rörande ändringar i lagen om adoption i syfte att de med adoption avsedda fördelar må komma långt större antal barn, framför allt barn utom äktenskap, till godo än för närvarande är fallet.

I fråga om de skäl som ligga till grund för motionärens hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

Adoptionsinstitutet infördes i svensk rätt genom lagen den 14 juni 1917 om adoption. Till grund för denna lag ligger ett av lagberedningen den 15 september 1913 avgivet betänkande med förslag till lag om adoption m. m. Angående de allmänna grunder varpå detta förslag är uppbyggt anförde beredningen bland annat:

Det lär vara nödvändigt att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad den moderna lagstiftningen om adoption innebär, bereda möjlighet för den, som det önskar, att upptaga annan såsom barn med den verkan, att emellan den upptagande och den upptagne grundas ett rättsförhållande av väsentligen samma innehåll som förhållandet emellan naturliga föräldrar och barn. En sådan rättsverkan kommer i främsta rummet till synes, när den upptagne är minderårig och förty i behov av vård och uppfostran. Föräldrars rätt och plikt härutinnan böra övergå på adoptanten. Och denne skall därvid hava att sörja för adoptivbarnet på samma sätt, som om det varit hans eget barn; adoptivbarnet skall i socialt hänseende följa adoptanten. Ett yttre tecken härav är att det i allmänhet skall bära adoptantens namn. Denne måste ock bliva barnets förmyndare och giftoman. Av största vikt är även, att barnet får arvsrätt efter adoptanten. — — —

Adoptionen blir sålunda av den mest genomgripande verkan för de personer den närmast angår. Ett helt nytt familjerättsligt förhållande av den största omfattning och styrka uppstår dem emellan. Jämväl för andra kan adoptionen få avsevärd betydelse; särskilt beröras adoptantens arvingar nära därav. Det kan icke gärna ifrågasättas att lagstiftningen skulle giva de enskilde full frihet att sålunda omordna sina familjeförhållanden, vilka eljest i regeln bestämmas av tvingande rättsnormer. Adoption bör icke få komma till stånd, med mindre grundade skäl finnas för en dylik omändring av det naturliga rättsförhållandet. Det är således nödvändigt att så reglera sättet

för adoption, att sådan icke må kunna företagas annat än då förutsättningarna därför finnas.

Enligt lagen om adoption må man eller kvinna, som fyllt 25 år, enligt de i lagen angivna grunder med rättens tillstånd antaga adoptivbarn. I 8 § av lagen stadgas, att om tillstånd att antaga adoptivbarn sökes, rätten har att pröva, huruvida adoptionen lämpligen må äga rum. Ej må tillstånd givas, med mindre adoptionen finnes lända till gagn för barnet samt sökanden uppfostrat barnet eller vill uppfostra det eller eljest särskild anledning är till adoptionen. Har sökanden bröstärvinge, skall tillstånd vägras, där ej synnerliga skäl till adoptionen äro.

Genom en lagändring år 1923 har adoption mot vederlag i egentlig mening blivit förbjuden. Numera stadgas nämligen i 8 § andra stycket att ansökan om adoption ej må bifallas, om å någondera sidan vederlag är givet eller utfäst, ej heller om bidrag till barnets underhåll är avtalat, med mindre fråga är om bidrag med visst belopp en gång för alla och beloppet inbetalts till barnavårdsnämnden i den församling, där adoptanten är kyrkobokförd, eller till nämnden å beloppet utfärdats förbindelse, vilken blivit av sökanden och nämnden godkänd.

Jämlikt 11 § i lagen om adoption erhåller adoptivbarn regelmässigt adoptantens släktnamn; rätten kan emellertid tillåta att barnet behåller sitt namn eller bär båda tillhopa.

Beträffande det genom adoptionen uppkommande förhållandet mellan adoptanten och adoptivbarnet stadgas i 12 §, att adoptant erhåller den vårdnad om adoptivbarnet, som tillkommer föräldrar. Vad i 2 kap. 2 § giftermålsbalken sägs om föräldrars samtycke till barns äktenskap skall i fråga om adoptivbarn i stället tillämpas å adoptanten. Adoptanten skall ock vara barnets förmyndare; och skall vad i lagen om förmynderskap är stadgat om föräldrar och barn äga motsvarande tillämpning å adoptanten och adoptivbarnet.

I fråga om underhållsskyldighet föreskrives i 13 § att adoptant och adoptivbarn ha samma plikt att underhålla varandra som föräldrar och barn i äktenskap. Barnets föräldrar äro ej skyldiga att bidra till dess underhåll, där ej adoptanten samt, om denne är gift, hans make bliva ur stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet.

Enligt 4 kap. 1 § lagen den 8 juni 1928 om arv äger adoptivbarn lika med barn i äktenskap taga arv efter adoptanten, dock att bröstärvinge ej skall i följd av adoptivbarns arvsrätt lida intrång i sin laglott.

I lagberedningens nyssnämnda betänkande motiverades det ovan återgivna, i 8 § lagen om adoption upptagna stadgandet att, om sökanden har bröstärvinge, tillstånd till adoption skall vägras, där ej synnerliga skäl till adoptionen äro, väsentligen sålunda (sid. 37—38):

I fransk, tysk och schweizisk rätt gäller såsom villkor för att någon må adoptera, att han själv icke har någon äkta avkomling, att han nått en viss högre ålder och att en viss ålderskillnad finnes mellan honom och den, som skall adopteras... Anledningen till förbud för den, som redan har

egna legitima avkomlingar, att verkställa adoption lärer i främsta rummet hava varit hänsyn till det intrång i sådana avkomlingars ställning, som adoptionen skulle innebära. Överhuvud samma betraktelsesätt har föranlett föreskriften om en viss minimiålder hos adoptanten. Så länge han enligt naturens ordning kan bringa barn till världen, har man funnit det olämpligt att låta honom antaga adoptivbarn, vilkas intressen komma i kollision med de naturliga barnens, om sådana födas . . . Vad först angår förbudet mot adoption, då adoptanten har egna avkomlingar, synes det visserligen böra vara regeln, att adoption i sådant fall ej beviljas. Det kan dock tänkas fall, då adoption vore synnerligen önskvärd, oaktat egna äkta barn finnas, såsom om någon vill adoptera en nära släkting, som uppfostras tillsammans med adoptantens egna barn, eller makar med egna barn vilja adoptera den enes barn utom äktenskapet. Därför har . . . i 8 § införts bestämmelse, att, när adoptanten har egen bröstarvinge, sökt adoption skall avslås, om ej synnerliga skäl tala för adoptionen.

Angående de närmare synpunkter domstolen vid sin prövning av en adoptionsansökan har att beakta anförde lagberedningen bland annat (sid. 47—48):

De närmare bestämmelser förslaget i förevarande hänseende innehåller vila på den uppfattningen, att en åtgärd, vilken såsom adoptionen så genomgripande omgestaltar de därav närmast berördas familjerättsliga ställning och som därtöver kan ha stor betydelse även för andra personer, icke må få företagas utan att särskild anledning därtill finnes. En sådan anledning är att adoptanten redan förut tagit sig an barnet och givit det vård och uppfostran. I sådana fall uppkommer ofta emellan den upptagande och barnet ett förhållande, som faktiskt gestaltar sig ungefär på samma sätt som förhållandet emellan föräldrar och barn. Detta talar i hög grad för att däråt också rättsligen må kunna givas sådant innehåll, i den mån det överhuvud kan vara möjligt. Enligt vad erfarenheten från Danmark visar, förekommer emellertid synnerligen ofta, att det är helt små barn, som adopteras; och önskningsarna här i landet synas också gå i den riktningen att man framför allt vill hava tillfälle adoptera sådana barn. Den som vill taga ett barn såsom sitt eget, önskar helt naturligt ofta att taga barnet vid ung ålder, emedan därigenom utsikterna för att ett föräldra- och barnförhållande skall uppstå äro vida bättre, än om barnet är något äldre. Han vill också i allmänhet från början hava förhållandet rättsligen ordnat, på det han må vinna trygghet för att han får behålla barnet. Att någon vill taga hand om ett barn samt vårda och uppfostra det, är således en omständighet, som förtjänar att särskilt framhållas såsom en anledning till att han må få adoptera det. Utöver nu nämnda omständigheter kunna många andra särskilda anledningar till adoption förekomma. Ett exempel därpå erbjuder det i franska lagen såsom föremål för en undantagsbestämmelse upptagna fallet att någon vill adoptera den som räddat honom ur en livsfara. Därmed kan likställas, att någon eljest gjort en annan en synnerligen värdefull tjänst. En annan anledning kan stundom ligga i nära släktskap mellan adoptanten och den, som skall adopteras, t. ex. om en äldre barnlös man vill lämna sitt namn och sin förmögenhet åt en vuxen systerson, som står honom nära utan att dock hava varit uppfostrad av honom. Att i lagen närmare bestämma dessa anledningar kan ej komma i fråga; avgörandet måste överlåtas åt rättsens fria bedömande.

Det är emellertid tydligen icke nog med att en sådan särskild anledning finnes till adoption. För att denna skall kunna anses lämpligen böra äga rum, måste det, särskilt när den, som skall adopteras, är minderårig, noga

tillses, att adoptionen verkligen kan antagas skola lända till gagn för barnet. För sådant ändamål är det nödvändigt att undersöka såväl barnets som adoptantens förhållanden. Endast om barnet kan anses erhålla fullt goda levnadsvillkor bör adoptionen beviljas. Stor vikt ligger ock på adoptantens person. Det bör nog prövas, huruvida han på grund av sin vandel och övriga egenskaper kan vara skickad att giva barnet den uppfostran, varav det kan vara i behov. Brister något däruti, bör barnet icke lämnas till honom. Vid sin prövning får rätten jämväl tillfälle att taga hänsyn till lämplig åldersskillnad mellan parterna, utsikten för adoptanten att få egna barn o. s. v. På sätt vid 1 § redan angivits, har det ansetts böra uttryckligen föreskrivas, att, om sökanden har bröstarvinge, tillstånd skall vägras, där ej synnerliga skäl tala för adoptionen.

Angående adoptivbarns rätt till arv efter adoptanten upptog lagberedningens förslag bestämmelser av samma innehåll som de numera i arvslagen ingående. Såsom motivering anförde lagberedningen (sid. 61):

Såsom en allmänt erkänd påföljd av adoptionen gäller, att adoptivbarnet får arvsrätt efter adoptanten, som om det vore hans äkta barn. Denna grundsats, som är en följd av adoptionens allmänna karaktär, upptager jämväl förslaget.

Särskild bestämmelse har emellertid funnits erforderlig, för det fall att adoptanten jämte adoptivbarnet efterlämnar egen bröstarvinge. — — — Enligt förevarande förslag, vilket undantagsvis medger den, som har egen bröstarvinge, att adoptera, kan det oftare inträffa, att adoptivbarn konkurrerar med bröstarvinge. Vare sig emellertid bröstarvinge fötts före eller efter adoptionen, synes det nödvändigt upprätthålla den principen, att den rätt till laglott, som tillkommer bröstarvinge, icke får genom adoptionen lida något intrång. Adoptionen har i fråga om adoptantens kvarlåtenskap samma verkan som ett testamente. Om lagen förbjuder den som har bröstarvinge att till hans förfång genom testamente bortgiva mer än en viss del av sin kvarlåtenskap, bör den ej tillåta att genom adoption en inskränkning i bröstarvingens rätt till arv genomföres. Regeln blir sålunda, att adoptantens egna barn och adoptivbarn ära lika; men om genom en sådan delning barnen skulle gå miste om sin laglott, vilket ej kan inträffa, med mindre adoptivbarnen äro flera än de egna barnen, minskas adoptivbarnens lott, så att de egna barnen alltid bekomma sin laglott.

Beträffande domstolsbehandlingen av ett adoptionsärende är att märka, att rätten har att införskaffa erforderlig utredning. Efter en år 1923 genomförd ändring av 9 § adoptionslagen är inhämtande av yttrande från barnavårdsnämnd obligatoriskt, då barnet ej fyllt 18 år. Sådant yttrande skall inhämtas såväl från barnavårdsnämnden i adoptantens som från barnavårdsnämnden i barnets föräldrars församling.

I en vid 1938 års riksdag väckt motion (I: 102) hemställdes om utredning rörande sådan ändring av 8 § lagen om adoption, att den icke längre lade hinder i vägen för att barnfattiga familjer fullständigas genom adoption. I sitt i anledning av motionen avgivna utlåtande (nr 13) anförde första lagutskottet:

Om sökande till adoption har bröstarvinge, skall, på grund av en i 8 § av 1917 års lag om adoption given föreskrift, vederbörande domstol vägra

tillstånd till adoption, där ej synnerliga skäl till adoptionen äro. Enligt lagberedningens på sin tid avlämnade förslag med motiv till adoptionslagstiftning är anledningen till denna bestämmelse i främsta rummet att söka i hänsyn till det intrång som adoptionen skulle innebära i egna legitima avkomlingars ställning.

Även om de skäl, som sålunda anförts för nu gällande lagbestämmelse, icke förefalla särskilt vägande i jämförelse med det i motionen angivna, otvivelaktigt behjärtansvärda huvudsyftet med densamma, nämligen att undanröja nackdelarna av ensamuppfostran i barnfattiga äktenskap, synes det utskottet ovisst huruvida genom lagstadgandets upphävande eller ändring nämnda syfte skulle kunna ernås i något större antal fall.

icke heller har det upplysts att några allmänna klagomål framkommit emot ifrågavarande lagföreskrift. Utskottet kan för den skull ej finna att tillräckliga skäl förebragts för att ett initiativ till lagändring från riksdagens sida skulle anses påkallat.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Inom utskottet anmäldes reservation av fyra ledamöter, vilka ansågo, att utskottet bort hos riksdagen hemställa om skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte. Första kammaren biföll motionen under det att andra kammaren biföll utskottets hemställan. Den i motionen väckta frågan hade därmed förfallit.

I den nu förevarande motionen anføres bland annat:

De i rättsstatistiken bokförda adoptionsärendena bidraga endast att redogöra för storleken av underrätternas arbetsbörda men lämna icke någon som helst ledning för bedömning av adoptionsinstitutets sociala funktion.

Hur värdefull kännedomen om den förra än må vara, kan den ur social synpunkt icke jämföras med betydelsen av kunskapen om dess rent mänskliga verkningar. Det är också högst märkligt, att efter adoptionslagens tillkomst 1917 inga uppgifter finnas om utfallet av denna lagstiftning. Sålunda saknas upplysning dels om huru många barn som adopterats under sitt första levnadsår, huru många före skolåldern, före konfirmationsåldern respektive före uppnådd myndighetsålder, dels i vilken utsträckning adoptivföräldrarna haft egna barn och de adopterade varit nära släktingar eller ena makens eget barn respektive trolovningsbarn, dels i vad mån adoptanterna varit äkta makar eller ensamstående, dels i hur många fall adoption av mer än ett barn på en gång medgivits o. s. v. Men framför allt borde samhället vara intresserat av att erfara huruvida de utom äktenskap födda barnen år efter år i ökat eller minskat antal bliva adopterade i goda hem. Ty redan 1915 framhöll lagberedningen den hårda lott, som i regel kommer de ensamställda mödrarnas barn till del, så ock de sociala olägenheter, som från deras håll så gott som med naturnödvändighet gärna uppstå. — — —

Orsakerna till den stagnerade adoptionsfrekvensen böra givetvis undersökas. Måhända motverkas adoptionerna av de kommunala utackorderingsåtgärderna, som automatiskt bereda de blivande fosterföräldrarna kontanta månatliga bidrag, medan däremot tilltänkt adoption förutsätter avlägsnande av all tanke på vederlag. På detta sätt blir det barnen, som få sitta emellan: de bli inackorderade i fosterhem, men de bli icke upptagna som egna barn.

Givetvis är det synnerligen värdefullt att ett barn redan från späda år får ett gott fosterhem, låt vara mot kontant ersättning. Men den dag kommer,

då barnet med hisnande känsla får erfaras, att det i själva verket icke är ett med det hem, däri det lever, nämligen vid den tid då barnet vid sju års ålder börjar gå i skola. Då får det känna på att av lärarinnan kallas vid ett annat släktnamn än fosterföräldrarnas. Av kamraterna får det veta, vad det kanske självt icke haft en aning om, att det är bara fosterbarn, att det är fött utom äktenskap med all den sociala deklassering, som kamraterna nu tack vare den uteblivna adoptionen finna anledning att allt som oftast giva uttryck åt. Den bristande släktnamnsöverensstämmelsen mellan barnet och fosterföräldrarna ger enligt samstämmiga vittnesbörd gärna upphov till obarmhärtiga bördjämförelser och socialt förakt från kamraternas sida — ej minst lär detta vara förhållandet den kvinnliga skolungdomen emellan — medan dylika tendenser så gott som fullständigt utebli gent emot barn, som blivit adopterade och därför bära fosterföräldrarnas namn.

Att något bör göras från samhällets sida för att i långt större utsträckning än nu sker öva barmhärtighet mot de små fosterbarnen genom att lätta vägen till adoptions genomförande, lär få anses otvivelaktigt. Vilka vägar som för detta ändamål böra beträdas, torde däremot vara mera diskutabelt. Främst borde en större aktivitet från barnavårdsnämndernas och deras organs sida uppmobiliseras för att förmå lämpliga barnlösa makar i god ställning att adoptera barn. Vidare borde en väl avvägd upplysningsverksamhet rörande det humanitära hända med hjälp av prästerskapet, som ju känner och kommer i beröring med hemmen i de olika orterna.

Men slutligen kan det icke frånkommas, att en jämkning och uppmjukning av bestämmelserna i gällande adoptionslag framträder såsom en socialt betonad nödvändighet.

Det torde vara otvivelaktigt, att riksdagen vid övervägande av förslag om utvidgning av adoptionens användning — såsom exempelvis var fallet vid bedömandet av motionen till 1938 års riksdag — huvudsakligen fäst avseende vid de konsekvenser, en rubbning av adoptionens materiella rättsverkningar skulle medföra, sålunda framför allt vid en inverkan på den rättsliga ställningen för adoptivföräldrarnas egna barn. Fall synas emellertid kunna föreligga, då de egna barnen redan äro till myndig ålder komna, icke längre vistas i hemmet och uttryckligen förklara sig intet hava emot att deras föräldrar adoptera ett barn. Föräldrarna kunna ännu vara vid goda krafter och önska intet högre än att få adoptera ett fosterbarn, som de måhända haft hos sig i årtal. Nu gällande lagstiftning synes lägga bestämt hinder i vägen för adoption i dylika fall, med mindre barnets egenskap av släkting eller eljest närstående kan åberopas.

Fråga är, om icke lagstiftningen borde medgiva, att i ett dylikt fall, då medgivande från vuxna egna barn lämnas, adoption finge genomföras.

En annan utväg, som kunde tänkas, vore, att en form av adoption med begränsade rättsverkningar infördes i svensk lagstiftning. I den gängse utformningen av adoptionsbegreppet ingå ju tre moment: dels att barnet får adoptantens namn, dels att adoptanten får föräldrars makt och myndighet över barnet med förpliktelser att försörja och uppfostra det efter samma villkor som vore barnet hans eget, vilket ock innebär att han blir barnets förmyndare, och dels att barnet får arvsrätt efter adoptanten. Kunde en adoptionsform vid sidan av den f. n. lagfästa genomföras så konstruerad, att arvsrätten bortföle, eventuellt också att försörjningsplikten kvarstode endast tills barnet uppnått 16 respektive 18 års ålder, torde det vara utom all fråga att adoptionerna komme att tilltaga i antal. Ty vid begagnande av en dylik adoptionsform med begränsade rättsverkningar behövde man icke i väsentlig mån träda adoptantens egna bröstavingars rätt för nära, och det nu i 8 § adoptionslagen stadgade hindret kan beträffande dylik adoption bortfalla.

För adoptivbarnet åter komma dock mycket betydande värden av en sådan adoption att kvarstå: att få bära gemensamt namn med fosterföräldrarna och åtnjuta allt det hägn och skydd som enbart namnet innebär samt att vara tillförsäkrat ett gott hems fostran till mogna år. För ett adoptivbarn spelar däremot arvsrätten en mycket liten roll, och avsaknaden av densamma vid mogen ålder kommer säkerligen att av barnet kunna bäras långt lättare än följderna av att barnet aldrig någonsin blivit adopterat.

Sedan utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande över motionen från Statens inspektör för fattigvård och barnavård, har sådant yttrande inkommit (se Bilaga).

Enligt gällande lag om adoption har domstol alltid att pröva huruvida adoption i det särskilda fallet lämpligen må äga rum. Domstolen har att införskaffa erforderlig utredning, och inhämtande av yttrande från barnavårdsnämnd är obligatoriskt när barnet ej fyllt 18 år. Jämlikt 8 § adoptionslagen gäller såsom betingelse för att adoption må medgivas, att adoptionen finnes lända till gagn för barnet samt att särskild anledning är till adoptionen. Beträffande sökande som har bröstarvinge upptager lagen det särskilda stadgandet, att tillstånd till adoption skall vägras om ej synnerliga skäl tala för adoptionen. Det intresse, som man velat tillgodose genom detta stadgande, är de egna legitima avkomlingarnas skyddande mot intrång. Det torde också ligga i förhållandenas natur, att när sökanden har bröstarvingar denna omständighet bör särskilt beaktas vid övervägandet av skälen för och emot den sökta adoptionen. Emellertid lär även utan uttryckligt stadgande därom nämnda synpunkt vinna vederbörligt beaktande under adoptionsärendets behandling av barnavårdsnämnd och domstol. I varje fall synas lagens nuvarande ordalag vara strängare än som påkallas av det intresse man vill tillgodose, och de skulle även kunna föranleda därtill, att i vissa situationer en önskvärd adoption icke kommer till stånd. Det är här icke enbart fråga om den tolkning, som stadgandet erhåller vid domstolsprövningen, utan även om den uppfattning som allmänheten bibringas. Med hänsyn härtill finner utskottet, att önskemålet om en uppmjukning av lagens hithörande bestämmelser bör tillmötesgås.

Att såsom motionären jämväl föreslagit vidtaga ändringar i fråga om adoptionens rättsverkningar i syfte att främja en ökning av adoptionernas antal synes icke böra komma i fråga. Tillräckliga skäl torde ej heller föreligga att utvidga den nuvarande rättsstatistiken i den av motionären angivna riktningen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande sådan ändring av 8 § lagen om adoption, att den för personer som äga bröstarvingar stad-

Utskottet.

gade inskränkningen i rätten att antaga adoptivbarn upphäves.

Stockholm den 4 april 1940.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Karl Emil Johanson, Wagnsson, Karl Johan Olsson**, *Brandt, Sandorf* och *Anton Svensson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Hedlund* i Östersund, *Lindmark**, *Olsson* i Mellerud, *Björling, Gezelius, Berg* och *Werner* i Höjen.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Sandorf, Lindqvist, Hedlund* i Östersund och *Gezelius*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Enligt gällande lag om adoption har domstol att pröva huruvida adoption i det särskilda fallet lämpligen må äga rum. Domstolen har att införskaffa erforderlig utredning, och inhämtande av yttrande från barnavårdsnämnd är obligatoriskt, då barnet ej fyllt 18 år. Jämlikt 8 § adoptionslagen gäller såsom betingelse för att adoption må medgivas, att adoptionen finnes lända till gagn för barnet samt att särskild anledning är till adoptionen. Beträffande sökande som har bröstarvinge upptager lagen det särskilda stadgandet, att tillstånd till adoption skall vägras om ej synnerliga skäl tala för adoptionen. Detta stadgande är såsom framgår av lagberedningens på sin tid avlämnade förslag till adoptionslagstiftning motiverat av hänsyn till de intressekonflikter, vilka kunna uppkomma, då sökanden har egna legitima avkomlingar. Uppenbarligen böra, då sökanden har bröstarvingar, skälen till adoption vara starkare än eljest.

Det synes icke kunna med fog göras gällande, att den utformning, som nyssnämnda särbestämmelse erhållit, skulle hindra en tillämpning, som tar tillbörlig hänsyn till alla berättigade intressen. Den möjlighet till bifall till

adoptionsansökningar som lagen lämnar öppen är icke begränsad till de av lagberedningen angivna fallen, att någon vill adoptera en nära släkting eller att makar vilja adoptera den enes barn utom äktenskap, utan synnerliga skäl av vilken beskaffenhet som helst kunna åberopas och bliva av domstol beaktade. Skäl till ändring av 8 § i lagen om adoption synes därför icke föreligga.

Att såsom motionären jämväl föreslagit vidtaga ändringar i fråga om adoptionens rättsverkningar i syfte att främja en ökning av adoptionernas antal synes icke böra komma i fråga. Tillräckliga skäl torde ej heller föreligga att utvidga den nuvarande rättsstatistiken i den av motionären angivna riktningen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

/

Bilaga.

Stockholm den 1 mars 1940.

Till riksdagens första lagutskott.

Kungl. Maj:t har den 9 februari 1940 anbefallt mig att senast den 1 mars 1940 avgiva och till utskottet överlämna yttrande över en vid innevarande riksdag i andra kammaren väckt motion, nr 193, angående utredning om vissa ändringar i lagen om adoption m. m.

Till åtlydnad härav får jag anföra följande.

Enligt gällande lag skall tillstånd till adoption vägras sökande, som har bröstarvinge, om ej synnerliga skäl tala för adoptionen. Denna inskränkning i rätten att adoptera har i förarbetena till adoptionslagen motiverats med att en adoption, då egna avkomlingar finnas, skulle bli till intrång i deras rätt. Detta skäl synes mig föga hållbart. Bröstarvinges ekonomiska intressen ha i annan ordning tillbörligen beaktats i lagstiftningen, bland annat just i förhållande till adoptivbarn. Det torde icke heller finnas någon rimlig anledning att grunda ett adoptionsförbud på motiv av denna art, då föräldrarnas dispositionsrätt över deras egendom icke i övrigt är på likartat sätt inskränkt under deras livstid, och då de även genom testamentariska förordnanden kunna förfoga över sin egendom efter döden utan annat skydd för bröstarvinges arvsrätt än det som gäller även i förhållande mellan bröstarvinge och adoptivbarn. Vad de ideella intressena beträffar får man väl anse, att det i allmänhet är till mera gagn än skada för barn att få dela föräldrarnas kärlek och intresse med syskon. Då det gäller familjer med endast ett barn eller barn, mellan vilka det är stor åldersskillnad, synes mig adoption i och för sig synnerligen förenlig med detta eller dessa barns intressen. Numera torde väl heller ingen bestrida, att det är nyttigare och lyckligare för ett barn att växa upp med syskon än att växa upp ensamt.

Dessutom bör man här som eljest kunna utgå från att föräldrar i första hand se till just sina egna barns bästa och att de, särskilt då de ha egna barn, noga överväga frågan om adoption, innan de därigenom öka barnens antal. Skulle de i undantagsfall i strid med några sina barns rättmätiga intressen söka adoption, finnes ju korrektiv häremot i domstolens allmänna prövningsrätt. Rätten prövar nämligen alltid ex officio, huruvida adoptionen lämpligen må äga rum. Jag kan sålunda icke finna något bärande skäl för bibehållande av den nuvarande inskränkningen i adoptionsrätten för personer med egna barn. Ett bortfallande av denna begränsning skulle å andra sidan möjliggöra adoption i ett låt vara icke synnerligen stort antal fall där adoption kunde vara socialt önskvärd men nu är eller betraktas som utesluten. Vid åtskilliga domstolar har man väl, enligt vad som upplysts, redan nu givit det i lagen uppställda dispensvillkoret »synnerliga skäl» sådan tolkning, att det med motionen i denna punkt avsedda syftet därmed kan anses på det hela taget uppnått; såsom dylika skäl ha godtagits det förhållande, att adoptanten har endast ett eget barn eller barn, mellan vilka det är stor åldersskillnad. En sådan tolkning torde emellertid ej vara allmän, och direkt stöd för densamma i adoptionslagen eller förarbetena därtill har den icke. Dessutom kommer frågan om adoption i dessa fall ofta ej så långt som till domstolarna. På grund av det nuvarande lagstadgandet och tidigare samt alltjämt här och var gängse rättstillämpning torde barnavårdsnämnder eller advokater ganska allmänt vid konsultationer upplysa om att det möter stora svårigheter eller är praktiskt taget omöjligt att få

tillstånd till adoption, om sökanden har egna barn, varefter frågan om adoption får förfalla. — I den vacklande rättspraxis på denna punkt ser jag ytterligare ett, i och för sig tillräckligt, skäl för en lagändring.

Med hänvisning till det anförda får jag därför tillstyrka sådan ändring i adoptionslagen, att gällande, villkorliga adoptionsförbud för personer med egna barn upphävas.

Motionären har tydligen tänkt sig att en lagändring i berörda hänseende skulle i högre grad påverka adoptionsfrekvensen och därigenom bidra till lösningen av de utomäktenskapliga barnens stora och komplicerade problem, något som jag har anledning betvivla. Det säger sig visserligen självt — för att tala med motionären — att ett väsentligt ökat antal adoptioner av utom äktenskap födda barn måste vara ägnat att åstadkomma en förbättring i deras livsvillkor. Den allvarligaste bristen i dessa villkor är otvivelaktigt för många avsaknaden av ett verkligt hem. Även ett mindre intrång i bröstarvinges rättsskyddade intressen synes mig väga lätt i jämförelse med den sociala vinsten av att ett eljest hemlöst barn erhåller ett hem.

Jag delar sålunda helt motionärens allmänna inställning till de utomäktenskapliga barnens problem och anser i likhet med honom, att något bör göras från samhällets sida för att i långt större utsträckning öva barmhärtighet mot de små fosterbarnen, bland annat genom att lätta vägen till adoptions genomförande. Det är möjligt att detta syfte kunde, åtminstone i viss utsträckning, vinnas genom ändringar i adoptionslagen, och en utredning härom torde därför kunna bli av värde.

Utredningen bör emellertid under inga förhållanden begränsas till en översyn av adoptionslagen. De fördelar motionären exempelvis vill vinna med sitt diskussionsvis framförda uppslag om en ny form av adoption med begränsade rättsverkningar — den skulle medföra rätt för barnet till adoptantens släktnamn, underhållsskyldighet för adoptanten gentemot barnet samt överflyttning av föräldramyndigheten till adoptanten men däremot ej arvsrätt — skulle helt visst kunna lika väl uppnås genom en nyreglering av fosterbarnsförhållandet i annan ordning, som kunde påkalla ändringar i, förutom adoptionslagen, t. ex. släktnamnsförordningen, lagen om barn utom äktenskap och barnavårdslagen. En lösning i denna riktning synes mig för övrigt avgjort vara att föredraga framför den av motionären antydda.

När motionären som ett led i strävandet att bereda de utomäktenskapliga barnen adoptivhem, rekommenderar en större aktivitet från barnavårdsnämndernas och deras organs sida för att förmå lämpliga barnlösa makar i god ställning att adoptera barn, så är därtill först och främst att säga, att det inom barnavårdskretsar råder synnerligen delade meningar om lämpligheten och tillbörligheten av att det från myndigheternas sida övas någon som helst påverkan i en fråga av för alla de närmast berörda parterna — adoptivföräldrarna, barnet och dess naturliga moder — så djupt ingripande och personlig art. Den ringa adoptionsfrekvensen synes emellertid över huvud icke bero därpå, att det skulle saknas lämpliga personer, som äro villiga att adoptera, utan snarast på bristande tillgång på barn, som lämpligen kunna och böra adopteras.

Huruvida man genom en omläggning av rättsstatistiken skulle kunna, utan avsevärda kostnader eller arbete, erhålla någon tillförlitligare uppfattning om adoptionsinstitutets samhälleliga verkningar saknar jag möjlighet att bedöma.

OTTO R. WANGSON

Statens inspektör för fattigvård och barnavård.